

GÁT LÁS

II. RÉSZ

– Larissza a keresztneve, jól emlékszem? – kezdi Ink a jurtaban, Sojdarbajev feleségének újbóli kihallgatását.

– Igen.

Szindbád úgy gondolja, az asszonyhoz nem illik a Larissza név. Az olyan nemesi-polgári regényekbe illő. A brigádvezető negyvenöt körül járhat, felesége nyilván fiatalabb, mégis sokkal idősebbnek néz ki a férjénél. Szindbád megfigyelte: mikor a nyárligeti nők negyven felé igazán virágozni kezdenek, a falusi asszonyok felkötik fekete kendőjüket és megvénülnek, mintha már csak az összetöpörödés, megráncosodás, sírba kerülés járna a fejükben. A detektív azon gondolkodik, hogy tud ezzel a kis verébbel nemi életet élni a férje, vajon teljesen levetkőzik-e a nő, oda tudja-e adni magát az aktusnak, vagy csak imádkozik, hogy hamar vége legyen. Szeretné megkérdezni. Nem felsőbbrendű kíváncsiságból, mint ahogy vegyész vizsgál baktériumokat, hanem mert együtt érez a szenvedőkkel és szereti őket a szenvedésükért. És még jobban akarja ismerni és szeretni őket.

– Kedves Larissza asszony – folytatja Ink. – Egyik beosztottam (*élesen Szindbádra néz, aki elkapja a fejét*) idefelé engedélyem nélküli, de hasznos beszélgetésbe kezdett a férjével. Aki bevallotta, hogy valójában ő nem ellenezte Jána és Kosincev egybekelését. Igaz ez?

– Nem tudom.

– A férje mondja.

– Akkor igaz.

– Mondja el nekünk, maga miért nem engedte Kosincevhez a lányát.

Az asszony tördelni kezdi a kezét. Kendőt vesz ki a degeljéből. Kihajtja, kisimítja, összehajta és visszat teszi ugyanoda.

– Nekem semmi bajom nem volt vele.

– A semmiért nem üldözte volna el.

– Nem üldöztem el. Csak mondtam neki, hogy Jána és mi is Mansudot gondoljuk a megfelelő...

– Ezt nevezik elüldözésnek. Mi volt az oka? A nők néha apró dolgokat is észrevesznek. Rossz barátai voltak Kosincevnek? (*felélénkülve*) Ez például igazán érdekel.

– Nem ismertem egyetlen barátját sem.

– De biztos beszélt róluk.
 – Nem beszélt. Csak Mansud hozta szóba az egyik kollégáját.
 – Kicsodát?
 – Váljának hívják. Sofőr ő is a fuvarozó vállalatnál. Az a szokása, hogy minden reggel, rögtön felkelés után megiszik egy liter vizet.
 A három rendőr egymásra néz. Megrántják a vállukat.
 – Miért csinálja ezt? – kérdezi Szindbád.
 – Azt nem mondta Mansud.
 – Hagyjuk a barátokat! – veszi vissza Ink erőteljesen a kérdés jogát. – Azt mondja meg, miért üldözte el Kosincevet.
 – Nem mondhatom...
 – Nem mondhatja? Vagyis van oka, csak *nekem* nem szabad elmondani.
 A nő előredől, majd fájdalmasan fölszegi a fejét. Szeme is fönnakad, ahogy végigfut előtte a szerencsétlen mondat még egyszer.
 – Nem tudok jól oroszul. Rosszul fejeztem ki magam...
 – Nagyon jól beszél. Miért nem árulhatja el az okát?
 – Nem árulhatom el.
 – Hivatalos személyek vagyunk. Önnek *kötelessége* segítenie nekünk.
 – Tudom.
 – Berendelhetem a rendőrkapitányságra. Fogva tarthatom.
 – Tudom.
 – Nem mondja el?
 A nő nem válaszol. Inkre néz. Aztán Szindbádra. De a detektív nem tudja felvenni ve-
 le a szemkontaktust. Zavaros a nő szeme, remeg. Remeg egész teste.
 – Menjen ki és küldje be a lányát! – parancsolja Ink.
 Szindbád fájdalmas, kielégületlen tekintettel követi a nőt.

Jána Sojdarbajeva törökülésbe helyezkedik, kezét összefonja mellén. Tartása egyszerre kész-
 séges és tartózkodó. Közelről nézve az arcát látni, húsz fölött van jóval. Válla széles. Szind-
 bád elképzeli, ahogy lovat tör be.

– Kedves Jána – kezdi Ink. – A két udvarlójáról szeretnénk kérdezni. Például a múltkor
 semmit nem mondott a barátaikról.

– Mert nem tudok.

– Hozzá akart menni Kosincevhez, és nem kérdezte ki a múltjáról? Ez hogy lehet?

– Nem illik másnak a magánéletében vájkálni, ha magától nem hozza fel.

– De a házasság egy életre szól. Óvatos-
 nak kell lenni. Magának mondjam, hisz
 nem gyerek már.

– Igen – mondja Jána, és látszik, ezzel
 le akarja zárni a dolgot.

– Mansud sofőrként dolgozott. Ő sem
 beszélt a munkatársairól?

– Nem. Illetve egy Valerij nevezetűről
 igen. Hogy folyton vizet iszik. Minden
 reggel egy litert.

– Már hallottunk róla – mondja Ink
 ingerülten. Szindbád viszont elhatározza,
 hogy feltétlen utánajár ennek a Valerijnak.

– Ez az egy barátja volt?

– Csak őt említette meg.

Szindbád nézi a lányt. Kötömböt lát
 maga előtt apró repedésekkel, melyeken
 eddig nem furakodhattak be Ink kérdé-
 sei. De az próbálkozik tovább:

– Milyen volt Kosincev mint férfi? Tette magának a szépet?
– Hogy?
– Hozott ajándékokat?
– Minek hozott volna?
– Miért tesz fel ilyen ostoba kérdéseket? Amikor egy férfi ismerkedni kezd egy nővel, ajándékot ad neki, így szokás.
– De én már régóta ismerem őt. A telepen dolgozott. A munkások barakkjában lakott.
– Mansudtól sem kapott semmit?
– Tőle kaptam. Szójacukrot. Szalagot. Irkutszkból hozta. Azt mondta, egyszer engem is elvisz. *(fájdalmasan megrándul a szája szeglete)* Abból már nem lesz semmi.
– Vágyik nagyon Irkutszka? – kérdi Ink élénken, mintha fogást remélne a másikon.
– Még nem jártam nagyvárosban. Kezdődnek nemsokára a Második Össz-szövetségi Esztrádfesztivál selejtezői, gondoltam, jó lenne elmenni, megnézni.
– Egy nap alatt nem lehet megjárni Irkutszkat. Hol aludtak volna? Egy férfival kettesben maradni éjszakára egy idegen helyen...
– Igen, félttem is – és ekkor megcsillan szemében az ijedtség, ami a védtelenség jele, egy rés a kötömbön.
– Miért félt? Erőszakos volt Mansud?!
– Nem volt.
– Ne fordítsa el a fejét, ha válaszol! Erőszakos volt Mansud?
– Nem volt, ő nem volt.
– Ő nem. De Kosincev igen? Igen?! – kérdezi kiáltva Ink és felugrik. Jána lehajtja fejét. Szindbád pedig egy menekülni akaró kis állatot lát a kötömb helyén, akinek a sorsa már mások kezében van.
– Megerőszakolta Kosincev. Így történt? – kérdi Ink visszaülve.
Szindbád nem bír tovább csendben maradni. Ha Jána nem válaszol, és Ink erre újra és újra a *megerőszakolás* szót kiejtve fog támadni, a lány teljesen begörcsölhet, elnémulhat. Olyan kérdezőstaktika kell, ami elvezethet az igazsághoz, de nem üt.
– Hol találkoztatok Kosincevvel? – kérdez Szindbád.
– A szállásán. Szombatonként mindenki a városba ment. Ő maradt. Miattam. Kumiszt vittem neki. Azt mondta, az én kumiszom a legjobb. És ha én kínálok, akkor még jobb.
– Vagyis tudott szépen beszélni.
– Tudott! Amikor még jóban voltunk, kedves volt velem. *(sértődötten Inkre néz)* És nem erőszakolt meg! Vagyis. Én is beleegyeztem. Akartam. De menet közben, amikor már *úgy* voltunk... és láttam a hatalmas májfoltokat a testén, amit addig nem láttam... Annyira, de annyira... – és arcát a tenyerébe hajtja.
Szindbád várna, lehiggadnak és közlékenyek lesznek az emberek sírás után. Inknek nincs türelme. Igaz, magára megértést erőltetve fordul Jánához:
– Rájött, hogy nem tudná Kosincevet elfogadni?
– Igen.
– Mennyire került közel Mansudhoz?
– Vele egyszer ölelkeztem. Két nappal ezután. Mert pánikba estem, hogy minden férfitől undorodni fogok.
– Őt el tudta fogadni?
– Igen. Őt nagyon is... De észnél voltam.
– Maguknál még fontos, hogy a lány érintetlenül menjen férjhez?
– Igen.
– Kosincev zsarolta, hogy elmondja, mi történt, ha maga nem megy hozzá?
– Nem zsarolt. De Mansud úgyis felfedezte volna, mi a helyzet. A nászéjszakán. De nem ez volt a fő gond.
– Hanem?
– Azt hittem, teherbe estem. Mert amikor kellett volna jönnie a vérzésnek...
– Nem jött meg.
– Nem. Viszont később mégis megjött. Már Mansud halála után. Szóval egyszer maradt csak el. Nem értem, hogy lehet.

– Ez előfordul. Nincs benne semmi rendkívüli. Tehát: Kosincevet nem akarta férjnek, csak a lelepleződésétől való félelmében mondta azt az apjának, hogy őt választaná.

– Igen. Elképzeltem, hogy megszüülöm a gyermekemet, és annak európai formájú szeme lesz. Azt rögtön észrevenni. Elzavart volna Mansud. És mindenki megtudja. De Kosincevhez nem tudtam volna hozzámenni. Egyszer valóban azt mondtam apámnak, hogy őt választanám, de csak azért, hogy húzzam az időt. Mert Mansud már ostromolta apámat a beleegyezéséért.

– Akkor tehát maga is Mansudot akarta volna férjnek, épp úgy, mint a szülei. Ha Kosincev nem öli meg őt, és miután kiderül, hogy maga nem terhes, bevallotta volna a botlását Mansudnak, és ha megbocsát, összeházasodnak.

– Igen, azt hiszem.

– Csak hiszi?

– Kedveltem Mansudot. De túl gyorsan történt vele minden. Alig ismertem. Eljött kumiszt venni, meglátott, s másnap már arról beszélt, hol fogunk lakni. És... Azt mondják, ha szeretünk valakit, és az meghal, belerokkanunk a hiányába. De én nem rokkantam bele, én... szinte fellelegeztem – és fájdalmasan leszegi megint a fejét.

– Kellott egyáltalán magának férj? – kérdezi Ink gúnyos éllel.

– Kellott volna. Akit szeretek. De nem várhattam tovább. Az ismerős fiúk, a volt osztálytársaim mind elpusztultak a fronton. Nem akartam gyerek nélkül maradni, örökre a szüleim nyakán. Azt gondoltam, olyan könnyű elválni. Ha törvényes házasságba születik a gyerek, később, ha elválok az apjától, akkor sem szólhatják meg, hogy fattyú.

Jána teát kínál. A vajás tea langyos, zsíros. Nem esik jól a tarbagánhús után. Szindbád savanyúbbat kívánna.

– Kedves Jána – folytatja Ink a kihallgatást. – A szülei miért akarták Kosincevet félreállítani?

– Nem kedvelték.

– Miért nem?

– Idegesítette őket a sok okoskodása.

– Miért nem vallja be, hogy a szülei nem akarták oroszhoz adni a lányukat?

Jána megrázkódik a kérdésre. Szindbádra, majd Inkre néz. Aki azt mondja neki:

– Én orosz vagyok, de ezzel ne foglalkozzon. Nem bánt meg, bármit mond, és a szüleit sem vonjuk felelősségre.

Jána arca felderül, ahogy a menekülőút lehetősége felvillan előtte. Ink lök még egyet rajta:

– Nincs ebben semmi szégyellnivaló. És nem is sérti meg a szovjet népek testvériségét, ha bevallja, Mansuddal burjátul beszélhettek a szülei, ezért akarták őt.

Jána dönt, elfogadja a menekülést. Halkan mondja:

– Igen, ez szólt Mansud mellett. Hogy a szüleim az unokáikkal burjátul...

– Hazudik! – kiált rá Ink, mire Jána a jurta hátsó traktusába menekül. Ink nem vesz vissza a hangerőből és az indulatából. – Mansud is csak oroszul tudott. Maga pedig hazudik nekünk, ahogy hazudott a szüleinek is. És most azonnal megmondja, mi volt Kosincev elutasításának az oka, vagy... – „Elmesélem a szüleinek, mit művelt maga Kosincevvel!”, mondaná Ink, ami végképp ellenséggé, dacból néma ellenséggé tehetné a lányt, ezért a detektív feláll, hogy a kihallgató elé állva akadályozza meg a kártékony mondat elhangzását. De a mondat nem hangzik el. Mert Jána beszélni kezd:

– Apai nagyapám. Miatta akarták eltávolítani.

– Na, még egy keményfejű ember a családban! – csattan fel Ink. – Az öregnek mi volt a baja Kosincevvel?

– Azt nem mondhatom meg.

– Dehogynem! Ki vele!

– Nem lehet.

Ink megremeg a dühtől, Szindbád a kintől, hogy megint falba ütköztek. A detektív átveszi a szót:

– Higgye el, Ink hadnagy nem akar magának rosszat. És mi sem. Nem írunk jelentést róla, ha valamilyen kellemetlen családi titkot árul el. De el kell mondania, mi volt az ok. Ha nem teszi, kikérdezzük a telep összes munkását. Hiányzik, hogy másokat is bevonjuk ebbe az ügybe?

Jána Bajárra néz. Aztán Szindbádra. Megrántja a vállát.

– Nagypám azt mondta, torzszülöttet fogok a világra hozni, ha Kosincev felesége leszek.

Ink és Szindbád döbenten merednek a lányra, Bajár viszont mintha sejtette volna, hogy efféle válasz következik.

– Mi a maga nagypja? Nőgyógyász? Jövőbelátó? – kérdezi Ink.

– *Bő*. Mi így mondjuk. Az oroszok sámánnak nevezik.

– Jaj, ne! – dől hátra Ink. (És a detektív is maga elé emeli kezét, mintha a racionális világot megrontani akaró szellemi dimenziók ellen védekezne.) – A varázslókkal való foglalkozás nem az én műfajom. Ahhoz nem vagyok elég elmeháborodott! Mit szóltok ehhez, fiúk?!

– Ismerem az öreget – feleli csöndben Bajár –, gyógyteákért járok hozzá. Annyi mindent hallani ezekről a furcsa öregekről, nem tudni, mi igaz, mi nem.

– Hol lakik a nagypja? – szegezi a lánynak a kérdést Ink, miután csalódottan végigméri a technikust.

– A szomszéd jurtában.

– Hívja ide!

– Dolgozni van. Jegyellenőr a vonaton. Csak éjfélre ér haza.

– Tehát a nagypja főállásban jegyeket lyukaszt, másodállásban meg varázsol.

– Igen.

– Elvtársaim, mibe keveredtünk!

A jurtaból kilépve Ink magához inti Sojdarbajevet.

– Sok energiát megspóroltunk volna, ha elmondja, hogy az apja áll az elutasítás mögött.

– Nehéz erről beszélni. A sámánok reakciónak lettek minősítve. Ki akar magának bajt?

– Csak nem képzeli, hogy az NKVD előtt titokban tarthatják az öreg ténykedését!

– Persze hogy nem. De... – riadt szemmel néz a három rendőrré, mint aki begyalogol a tengerbe, s hirtelen rádöbben, már nyakáig ér az erős sodrású víz.

– Ne féljen, mi egyszerű rendőrök vagyunk.

Bár a brigádvezető arcán nem látni, hogy a kijelentés eloszlata félelmét, folytatja:

– Sokan járnak apámhoz gyógynövényekért. A tanácstól is, a rendőrségtől is, például Bajár elvtárs. És az NKVD-től is. Az volt a biztosítékunk. Ha onnan jönnek, akkor úgy gondoltuk, békén hagyják az öreget. Mert apám békesámán, amikor kitört a háború, akkor is azt jósolta, győzni fogunk, mert szent célért megyünk harcolni.

– Egy ideje nem jönnek NKVD-sek?

– Így van.

– Ulan-Ude mellett most építenek új datsant. Ez azt jelenti: az állam türelmes.

– A datsan az más, az a buddhistáknak van.

– Az öreg csinált valami olyat, amit korábban nem?

– Nem. Néha társalog a szellemekkel, de ezt tette régebben is.

– Ezt a „társalgást” láthatja más is.

– Igen. Este szokott rájönni a sámánkodás. Felöltözik, veri

a dobját, beszél mindenfélét, alig lehet érteni. De néha azért mégis lehet. Például, hogy Kosincev átkot hoz a családba, hogy torzszülött gyermeket fog nemzeni.

– Igen, ezt mondta Jána is. Kérdezte az öregtől, hogyan jött ez a... ez a *sejtése*?

– Nem lehet vele utána megbeszélni. Csak kábult állapotban látja a szellemeket. És elfelejti, amit a kábulatában mondott.

– Nem iszik az apja az ilyen sámánkodás előtt?

– De igen.

– Van még valaki, aki így társalogni tud a szellemekkel?

– Pervijplánban és a környékén nincs. Nekem kellett volna lennem, mert elég gyakori, hogy ez a képesség apáról fiúra száll. De van, amikor nem száll. Nekem soha, semmiféle megérzésem vagy látomásom nem volt. Brigádvezetőként jártam ideológiai szemináriumra is, ahol dühösen ostorozták a sámánokat.

– Ahhoz mit szolt?

– Nehéz dolog, mert... persze, a tudomány bebizonyította, hogy csak az anyagi valóság van, de az öregek tudása, tánca, mégiscsak a múltunk része.

– Táncolnak is a szellemekkel való társalkodás közben?

– Igen.

– És a nézők?

– Néha ők is. Ha felbírnak állni a lábukra.

– Ők is isznak?

– Ők is.

– Kezdem érteni ennek a sámánkodásnak a lényegét.

– (*gyorsan, mintha a lényegét elfelejtette volna*) Amikor azt mondtam, a feleségem volt nagyon Kosincev ellen, nem hazudtam, mert én figyelmen kívül hagytam volna apám jóslatát, de az asszony... (*legyint*) az minden szavát komolyan veszi!

– A nők hiszékenyebbek, mint a férfiak.

– Igaz. De az is igaz, az apám egyszer megjósolta, hogy a feleségem unokaöccsének ikerfiai fognak születni. És tényleg azok születtek.

– Pusztá véletlen.

– Lehet. Nézze, elhatároztam, hogy a feleségemmel alaposan... hogy elmondom neki, hogy a babonák... hogy legközelebb...

– Isten őrizz! – szól közbe Szindbád. – Jobb a békesség. Inkább azt mondja meg, miből tudják, ha az öreg szellemekkel készül társalogni?

– Olyankor nehezen kel fel, nem megy ki az állatokkal, csak fekszik és a jurta falát bámulja. Legalábbis régebben ezt csinálta. Mert mióta lágerbe viszik, aki késik vagy hiányzik a munkahelyéről...

– Világos.

– Az asszony szerint viszont jó lenne tanácsot kérni az öregtől, mert a három nyakunkba szakadó csapással nem tudunk megbirkózni.

– Melyik az a három csapás?

– Hogy az NKVD türelme elfogyott, aztán Mansud halála, és végül, hogy a kis teve nem tud szopni.

– Köszönöm. Más kérdésem nincs – vonul vissza a detektív.

– Rendőr elvtársak, hallottak már az arkhíról¹?

– Már ittam is – feleli Ink. – Bajár jóvoltából.

– Nem akarják megnézni, hogy készül? Kóstoló is jár.

A fabarakk felé baktató Szindbád vállát a sajátjával megüti Ink.

– Milyen újra detektíveskedni?

– Már nagyon hiányzott – mondja Szindbád, megnyugodva a másik barátságos hangjától.

– Két dudás nehezen fér meg egy csárdában, de azért nem kaptunk össze, az a lényeg. Meg hogy nincs bizonyíték arra, hogy Kosincevet mással vádolták, mint amit elkövetett.

– Szerintem sincs. Eddig.

1 Burját tejpálinka.

A barakk közepén tűzhely, rajta méretes üst. Az üst fölött fazék lóg. A fazék fölött gömbölyű fenekű tál. A tálban hideg víz. Az üstben fortyogva gőzölgő kumis szesztartalma lecsapódik a tál fenekén, s azon középre folyva a fazékba csöpög.

Sojdarbajev egy pohárkával merít a párlatból. Egy keveset a tűzbe lötytyint (sercegnek a cseppek az izzó tevelépenen), majd belekortyol, mormog egy keveset, s a maradékot lehúzza. Ugyanígy cselekedik Bajár is. Aztán kérdő szemekkel a másik két rendőrré néz. Akik bólintanak, hogy hajlandók részt venni a szertartásban. A házigazda színültig tölti a poharat, belekortyol és Szindbádnak nyújtja. – Ukhti! – mondja, és a detektív tolmács nélkül is megérti, hogy ez ivásra biztatás.

A levegő meleg, párás. Akár egy bánjában². Az ablaknál gyermekek és asszonyok kíváncsiszkodnak. Az arkhi kifejezetten rossz ízű. Viszont hamar bódít. És Szindbád a szelíd szibbadásban, nagy boldogságára, egyre kevésbé érzi az ital ízét. Burját módra a szőnyegen ülnek. A brigádvezető szárított túrórt hozat a feleségével, s mikor az leteszi eléjük, rácsap az asszony fenekére és rikkant valamit burjátul, amitől az asszony elpirul, viszont a gyerekek ugrálva kacagnak.

A pohár elmerül és vándorol. Elmerül és vándorol. – Ukhti! Ukhti! – hallja Szindbád és egy idő múltán már nem tudja megkülönböztetni, hogy ő vagy mások rikkantottak-e. Az ablakok nyitva, a kesernyés füstszag mellett a friss birkaürülék erjedt fűre emlékeztető illata tölti be a teret. Szindbád egyre jobban izzad. Kigombolja zakóját, kihúzza nadrágjából az ingét. Ink is így tesz, de ő állva vetkőzik. És állva is marad. Aztán sarokemeléssel előrehajol (mint ahogy nekifutás előtt tette Grigorij Juhcsev, az irkutszki csoda-rúdugró a körzeti szpartakiádon), majd hátravágja fejét, végigsimítja sörényét, és (mint egy fejében torz népi képzeteket őrző, gyökerét vesztett huligán) kántálni kezd:

Elment Mása a városba
Gombás kosárkát lóbálva
Összeszedett hatvan rubelt
Ráadásnak meg egy trippert

Ink most a lábával olyan mozdulatokat tesz, ami egyszerre emlékeztet guggolós tánkra és kerékpárpedál hajtásra. Lelopja Jána fejről a kendőt, nyakába köti, az ajtónak támasztott seprűt felkapja, megcsókolja és gitározni kezd rajta. A zagyvaságból csak azt az egy visszatérő sort lehet érteni: – „Cigányok, cigányok, hahj, lelkem cigányok!”

– Csasztuskát! Csasztuskát! – szavalják a gyerekek, és Ink nem kéreti sokáig magát:

Kutyabaszta kolhozitkár
Égbe vitte föl a normát
Addig-meddig ordibált
Míg elvágtuk a nyakát

Ekkor azonban egy hosszú, vastag vízszög ér el a nyomozó nyakát. A vízszög másik végénél Larissza Sojdarbajeva áll, vödörrel a kezében. Vörös fejfel átkozódik. Férje csitítólag lép hozzá. Ő is kap a nyakába. Szindbád és Bajár nem szólal meg. Ők nem kapnak.

A délután csendes sűrűsödésével kellemes szellő árad be a jurta világítónyílásán. Szindbád megérzi benne a jég fogságától megszabadult növények kipárolgását. A detektív nem aludt el. Csak feküdt és figyelte, ahogy újra kiélesednek érzékei, ahogy terhétől megszabadult értelme megújodik. Nem fáj a feje, nincs semmilyen kellemetlen utóhatása az arkhinak.

A többiek a jurta másik oldalán döltek le. De már felültek. Ink nedves ruháját rendezgeti, Bajár fehér teát szürcsöl, a házigazda a nyakát vakarja, és mosolyogva Szindbádra mutat. Burjátul sug valamit Bajárnak. Nevetnek.

– Azt kérdezte, mikor fogsz férjhez menni – fordítja Bajár.

2 Orosz fürdő.

Szindbádnak még nem biztos annyira az orosz tudása, hogy a kérdésben rögtön felismerje a gúnyt.

– Negyvenöt elmúltam – válaszolja –, én már csak gondot hoznék egy hölgy életébe.

– Nem, nem. Nem azt kérdezte, mikor fogsz megházasodni. Hanem azt: mikor mész férjhez.

A detektív megrázza a fejét. Nyilván ugratják, de nem bír rájönni, miért.

– Minek néztek engem?

– Hát... *(itt Sojdarbajev már összekucorodik a nevetéstől)*, sok kétséges dolog van a világon, de aki egy jurta keleti felén fekszik, az férfi nem lehet – mondja, mire Szindbád, átvackolja magát a nők oldaláról a férfiak számára fenntartott nyugatira.

Nyárligeten külön bűnözői csoport specializálódott az állami dohánymonopólium kijátszására. „Batyusok”-nak hívták az embereiket, akik éjjelente zsákbakban vagy, mivel asszonyok is foglalkoztak a csempészettel, a nagykendő, a szoknya alatt szállították az árut. A megbízók felapították, kicsomagolták és borozók füstfelhőjében passzolták át, többek között, a vármegye urainak kezébe, akik miután megszavazták az adócsalók elleni hatékonyabb finansz felépítéshez szükséges anyagi eszközöket, maguk is a szűzdohányt preferálták a lebélyezett trafikportéka helyett.

A burjátok sem mennek a boltba dohányért. A jurtaik mögötti kiskertekben termelik meg. Sojdarbajev vasdarabbal megüti a kovakövet, a szikrával lángra lobbant egy kis falevellet, mely olyan, mint az itatóspapír. A lángoló levélkét és a vagdalt dohányt körbekínálja. Ő ezüstpipájából kezd el eregetni, vendégei rudacszkákat csavarintanak maguknak. A házigazda gyermekkoráról beszél. Nosztalgiával. A férfi nem idősebb tőle, fut át Szindbád fején, s ekkor újra rádöbben, hogy már neki is múltja van. Talán hosszabb, mint jövője.

A füstcsíkok a kályha csöve mellett távoznak a szabad ég felé.

Szindbád gyomra nagyot kordul. A házigazda szárított túrót és rághatatlanul kemény sajtot tesz eléjük. A rendőrök csalódottan nyúlnak a tálba. Morzsolgatnak. Bajár türelmét veszítve és a rendőrségi étkezde asznapra beígért sültszalonna vacsorájára áhítozva feláll. A detektív int, hogy várjon még. Bajár száját húzva engedelmeskedik.

– Van különben még egy burját munkatársunk – mondja csak úgy mellékesen Szindbád Sojdarbajevnek. – Csimita a neve. Nagyon kedves lány. Az Uszty-Orda-i kerületből jött.

– A Bajkál túlsó oldaláról? Nocsak? Egyszer elhozhatnád, Bajár.

– Birkákat tartanak a szülei – folytatja a detektív, nem hagyva magát megzavarni.

Bajár és Ink a most először hallott információ hatására kérdően néznek rá. Szindbád egyetlen szemhuntyására rájönnek, hogy az valamiben mesterkedik.

– Nocsak. Birkákat – mondja a házigazda, s látszik, csupa fül lett.

– Három testvére él ott a faluban, hármójuknak, persze a kolhozsal szerződésben, ezer birkájuk van.

– Ezer? – s megremeg a brigádvezető hangja. – Három családnak?

– Úgy ám.

– És miféle birkák azok?

– Kiváló birkák!

– De a fajtájuk...

– Csimita meg van győződve, hogy az ottani birkák húsa sokkal ízletesebb, mint az ittenié. Merthogy a sztyeppe nagyon száraz, viszont őfeléjük a tajgai tisztásokon mindig dús...

– Még hogy a sztyeppénél van jobb legelő! – ugrik föl Sojdarbajev. – Elbeszélgetnék én azzal a lánnyal. Te Bajár, mondom, hozd már ki egyszer, ha...

– Csimita a múlt héten szabadságra ment. Szüleinél járt. És hozott nekünk ajándékba egy birkacombot. Hát az aztán... az aztán olyan comb volt!

Bajár és Ink csettintenek a nyelvükkel és ők is áradozni kezdenek.

– Mennyi faggyú volt rajta?

A detektív megszeppen a kérdésre, de a házigazda háta mögött Bajár felfúvódó léggömböt utánzó kezét látva, rávágja:

– Rengeteg volt rajta!

A brigádvezető nem bírja tovább. Kiviharzik a sátorból és egy panaszos bégetés mutatja, hova vezetett útja. Az állatot behozza a jurtába.

– Hát ez nem szép állat? Hát talán ettől különbek vannak ott a tajgában? *(Szindbádnak)* Fogja a fejét! *(Bajárnak)* Add ide azt a kést! És tartsd a nyaka alá az edényt!

S miközben az irgalomért könyörgő arcú állat orra váladékát a detektív ölébe lövellve kiszived, Szindbád úgy érzi, hiába jött be a csel, nem fog bírni enni az állatból.

Az asszony sós, borsos, vadhagymás vízben főzi meg a húst.

Szindbád a legzsírosabb falatokat kapja. Bólogat. Barbár hústépkedésben olvad föl az állat iránt érzett lelkiismeret-furdalása.

A feleség visz a másik két jurtába is. Egy lompos korcs ugrál az edény felé. Aztán besomfordál hozzájuk. A házigazda vet neki egy darabot, de mikor csak nem húzza el a fejét, rávág a hátára.

– Tűnj el, te vakarék! Na, várj, legközelebb téged főztek meg! *(vendégei felé fordulva)* Jó a kutyahús, a harmincas években még sokat ettünk. A kazahok meg különösen kedvelik, azt mondják, háromszor kutyahúst enni, az meggyógyítja... Mit is?

– Úgy tudom, a tüdőbajt – segíti ki Bajár.

– Igen, én is azt hiszem. A farkas is jó. Azt is sokat ettem. De a legjobb mégiscsak a tarbagán.

Szindbád étvágya a kutyahúsra gondolva száll el. Szerencsére már épp eléggé telefalta magát. Megtörli a kezét. Írót szízik, kellemesen bizsergeti zsírban fürdő nyelőcsövét és gyomrát az édes-savanykás ital.

– És a rókahús milyen? – kérdi Sojbardajevtől

A házigazda állkapcsa befejezi a rágást. Megharcol magával a férfi, míg legyőzi iszonyát.

– A rókahús? Ki az a bolond, aki rókahúst eszik?

Mégsem bírta Szindbád gyomra a megterhelést, mert pirkadatkor zuborgó hassal, duzadt, viszkető szemmel ébred. Bőre vadhagyma szagot áraszt. Egy csanakkal merít a forralt vizes vödörből. Kiöblíti száját és kilép a jurtából köpni egyet. Fekete szőrmebundás alacsony fickó ül a jobb szélső sátor előtt. Hideg van. A sztyeppe éjjel kiadja magából a napal összegyűjtött hőt, és a tajga nedves, hűvös lehelete is beteríti.

– Jöjjön be, ne dideregjen itt kinn! – ajánlja fel az ismeretlennek, de az megrázza magát.

„Jobb is így, elvégre mit ajánlgatom én a más jurtáját!” – gondolja s menne vissza ledőlni, mikor kopácsolás üti meg a fülét. A karámok felé néz. Az állatok négy lábon állnak, mint ha valami villanyozná őket, de a kopogás nem onnan jön. Hanem a szomszéd sátorból. Közelebb megy hozzá. Innen a kopogásnak már visszhangja és teltsége van. A tetőponyván halvány fények játszanak. A fények széle szárnyas, hosszú nyakú állatot mintáznak. Benyit.

A jurtát kitöltő illatos, bódító füstöt a nyílt tűz ontja. Az égő tevetrágyán zöld levelek, virágok. Ami kintről halvány fénynek látszott, az a ponyva belső falán fantasztikus, filmvetítésszerűen éles lobogás. Hegyek, tűzfolyók, füstölgő utak, fullasztó ködök, állatok, rohanó hadseregek és eldőlő roppant vörösfenyők képződnek meg.

Körben összezsúfolódott közönség. Észre sem veszik a detektív érkezését. Kigúvadt szemmel figyelik a tűz mellett egyik lábáról a másikra szökdelve táncoló figurát, akinek az arcát alig látni, annyira beborítják testét a szalagok és a fémfüggők. Kezében pálcika-alakokkal mintázott dob és dobverő. A dobantás, csörgés csak kiegészíti a dob játékát. Hol monoton, hol egyre gyorsuló, hol nagy váltásokkal tagolt követhetetlen ritmusú. Mintha távolodna, majd közeledne, s vele együtt a megszólaltatója is. „Hejéhá o-ó, hi dom nya, homoé tan...” – éneklí, és bár Szindbád nem ért burjátul, érzi, hogy ez nem emberi nyelven van, vagy éppen hogy nagyon is emberi, az első emberi, ezért már nem érthető nyelven.

Mégis észrevették, hogy bejött, mert üveget adnak a kezébe. A tejpálínkáknak most egészen különleges, majdnem élvezhető az íze. Illik ahhoz, ami előtte zajlik. A táncoló alak forog, énekel, és Szindbád is körözni kezd a fejével, újra kap a tejpálínkából, újra köröz a fejével, mely egyszerre válik könnyebbé, s mégis nehezebb mozgatni. Egyre nehezebb mozgatni. És a füst is olyan bágyasztó.

– Mit szól hozzá? – kérdi a reggeli mosakodás közben Sojdarbajev.

– Ilyenben még nem volt részem.

– Tán szellemeket is látott?

– Ó, én még kábultan is detektív vagyok, mindent csak bizonyítás után fogadok el. Az édesapja jól van?

– Már vissza is ment dolgozni.

– Épp csak hazatért egy kis sámánkodásra!

– Nincs mit tenni. Kegyetlen munkaverseny bontakozott ki a proletarszki és a pervijpláni vasutasok között. Apám benne van a vasutas szakszervezetben, most kommunista szombat van, aztán rögtön kommunista vasárnapot tartanak.

3 Lófejes koboz, burját népi hangszer.

A morin húr³ fájdalmas dallamát segíti a bölcsődalt dúdoló Larissza Sojdarbajeva. Ahogy nemrég a sámánt, most a városból érkezett morin húr művész játékát figyelik a telep lakói. És az anyateve. A csikója szopik. Jána eloldja a nagyobbik állat lábait összekötő kötele, s az így sem hagyja el kicsinyét.

Tarbagának füttyögetnek, mikor a három rendőr elporoszkál a város felé. Szindbád feje zúg az élményektől, nehéz utat vágni közöttük, hogy a még le nem zárt ügyre koncentrálhasson.

– Bivalyerősek vagytok ti burjátok – mondja Bajárnak. – Én vacogtam, míg átmentem az egyik jurtából a másikban, valaki meg kinn aludt a szabadban.

– Kicsoda?

– Az arcát nem láttam. Fekete bundakabát volt rajta.

– Az Rudolf volt, a medve. Valódi bundában. Néha lejön és összeszedi az ételmaradékot. Ha van valamelyik jurta alján szellőzőnyílás, odafekszik. A melegre.

Szindbád megállítja a lovát.

– És ez senkit nem zavar?!

– Miért zavarna? Nem horkol!

A fuvarozó vállalat udvarán szivárványos színben játszik a sok kiömlött olaj.

A kapus tiszteleg és Loszev igazgató elé vezeti a rendőröket.

Az nem áll fel, csak int, hogy foglaljanak helyet.

Szibériában legalább egy teával meg nem kínálni a vendéget, sértést jelent. Vagy bajt. Szindbád tisztában van ezzel.

– Igazgató elvtárs. Egy munkása érdekel minket – tér rögtön a tárgyra Ink.

– Parancsoljon.

– Bizonyos Valerij.

– (sóhajtva) Valerij Peskov. Ki más.

- *Ki más?* Ez mit jelent?
- Micsoda?
- Honnan tudja, hogy miatta jöttünk?
- De hiszem... Maguk még nem hallották?
- Mit? Beszéljen már!
- Valerij Peskov ma hajnalban szörnyethalt. Az Irkusztk felé vezető úton belevezette a teherautóját egy szakadékba. Pedig senki nem zavarta. Nem előzték és ő sem előzött. Felfoghatatlan!
- Álljunk meg! – int türelemre mindenkit Szindbád. – Nehogy tévedésbe essünk! Mi egy olyan Valerijt keresünk, akinek egy Mansud...
- Persze. Az a burját fiú volt a barátja. Az egyetlen barátja. Akit meg nemrég meggyilkoltak. Örület. Száz sofőrömből a két legjobb egymás után meghal.
- Tud valamit Valerij családjáról?
- Mikor nálunk munkába állt, az anyja még élt Minszkben. De ez még a háború előtt volt.
- Tudja, hol van Valerij holtteste?
- A mentő a rendőrségre vitte.

Gramotkin doktor, aki egy személyben rendőrségi orvosszakértő és fegyverszakértő, a rendőrségi boncteremben ölbe tett kézzel ül. Őket várta. Előtte fekszik Valerij Peskov összeroncsolt holtteste. A ruha nincs felvágva rajta.

- Nem boncolod fel? – kérdi Ink.
- Nincs rá szükség. Megvizsgáltam a vérét, és az eredményekből egyértelműen megállapítható a szerencsétlenség oka.
- Alkohol?
- Találtam azt is. De más is. Morfiumot. Extrém mennyiségben.
- Az orvosszakértő megvárja, míg leülnek.
- Felhívtam a vállalat üzemi orvosát. Peskov emésztési zavarokkal küzdött. Sav kínoztta. Annyira, hogy folyton vizet ivott, mert az, felhígítva a gyomorsavat, némileg enyhítette a panaszait.
- Az üzemi orvos adott neki morfiumot?
- Nem. Sem másféle fájdalomcsillapítót.

Sojdarbajev és Jána a kapitányságon. Már percek óta nézik egymást a rendőrökkel. Ink arra kérte őket, szedjenek össze minden emlékfoszlányt Valerijről. Széttárják kezüket. Csak a reggeli egy liter víz maradt meg a fejükben róla. Ink elmondja, mi történt. Szindbád lekíséri őket.

- Az öreg megjósolta, hogy nehéz idők következnek – mondja a brigádvezető búcsúzáskor.
- Miféle öreg?
- Az apám.
- Ja, igen. És részleteket nem közölt?
- Sajnos homályosak voltak a szavai. Például azt mondta a végén, hogy meg kell ölni a kakast, csak így szabadulhatunk meg.
- Milyen kakast?
- Nem tudom. Állatot szoktunk áldozni. Főleg lovat. Persze titokban.
- Hát vágjanak le egy kakast, azon már ne múljon!
- De nem azt mondta, hogy „áldozatok kakast”, hanem hogy „meg kell ölni a kakast”.
- Én oroszul sem tudok tökéletesen, burjátul meg pláne nem. Ezt maguknak kell megfejteni. Most menjenek. Ha mégis eszükbe jut valami Valerijjal kapcsolatban, feltétlen értesítsenek minket!

Tíz nappal később a tejivóban.

Ecetes hering van fekete kenyérral. Fejedelmi csemege. A felszolgálólány orosz módra főzött valódi fekete teát is tölt Szindbádnak és Bajárnak. Grátis. (A főnöke, egy Klavdija Petrovna nevezetű természetes asszonyoság csináltatta, de elfelejtkezett róla.)

– Beletenyereztünk valamibe – mondja a Szindbád –, ami sokkal több, mint egy féltékenységi dráma.

Bajár bólint, de hozzáteszi:

– Lehet kapcsolat a morfium és a vetélytárs likvidálása között. Kosincev terjesztő lehetett, ő adott el Mansudnak, Mansud pedig, talán nem is pénzért, talán csak szánalom-ból, adott Valerijnek.

– Én is Kosincevet gondolom a legsötétebbnek az ügyben. Elvégre bizonyíthatóan embert ölt. Keverte a szavakat és ingadozott a kedélyállapota, ez utalhat arra, hogy maga is morfiummal élt.

– Kosincevnek esze ágában sem volt lemondani Jánáról, de Mansud megszarolta: elmondja morfiumfüggőségét a lánynak és szüleinek, ha nem áll engedelmesen félre.

– De Mansudot viszontzsarolhatta.

– És ha meg is tette? Egymást leste és zsarolta a két vetélytárs. És Mansud vesztett. Neki nem volt fegyvere. Legalábbis nem tudunk róla.

– Gramotkin csinált vérvizsgálatot Mansudon?

– Nem mondta, és akkor biztosan nem is csinált. Aki szívlövést kap, annál nem nehéz megállapítani a halál okát.

– A burjátok hamvasztanak vagy temetnek?

– Inkább temetnek. A burját temetőben se sírkő, se más jel. Csak egy parcella a sztyeppén.

– Azért, ha nagyon akarjuk, meg tudjuk találni Mansud sírgödörét.

– Exhumálásra gondolsz?

– Gramotkin megkísérelhetné kimutatni Mansud testében a morfiumot.

Ekkor belép Ink. Halat, kenyeret rendel és közli, végigjárta a kórházat, a gyógyszertárat és a patikákat, akiket előtte megkértek, hogy tartsanak leltárt.

– Mindenhol esküsznek, hogy nem tűnt el morfium.

Hallgatnak. Ebbe az irányba tehát nem nyílt meg út. Hiába remélték.

– A lágerből lehetett látni egy lezuhant repülőgépet roncsait. Állítólag gyógyszert szállított – jut Szindbád eszébe.

– Főleg morfiumot. Senki nem tudja, mennyi égett el, mikor felrobbant a gép.

– Nem lehet, hogy zuhanás közben kidobtak valamennyit?

– Ez a lehetőség rögtön felmerült.

– Kutattak a gyógyszer után?

– A gép viharban érkezett. Azért is zuhant le. A rádióösszeköttetés megszakadt vele. Novoszibirszkbe tartott, mert ott volt a nagy átvevőbázis, vagyis alaposan eltért az útirányról. Kiszámíthatatlan, hol is voltak pontosan, amikor a bajt felfogták. Húsz vagy ötven kilométerre innen?

– Tehát mint tűt keresni a szénakazalban?

– Igen. Kivéve, ha valaki látta zuhanni a csomagokat. De senki ilyen nem jelentkezett.

– Mit tegyünk?

Szindbád elnyomja jóleső mosolyát:

– Felkutatni Valerij anyját. Ha még él. Aztán ott van a vállalat kilencvennyolc sofőrje. Szépen, alaposan kihallgatni mindet. Loszev ugyan azt mondta, Valerij csak Mansuddal barátozott, de ezt honnan tudhatná ő teljes bizonyossággal! Talán van még valaki, aki morfiumot vett. És ki kellene hallgatni mindenkit az állattenyésztő telepen is.

– És körbeszimatolni Kosincev korábbi munkahelyén.

– Ha szükséges.

Szindbád a fejét szorítja két oldalról. Minden javaslattal egyre messzebb és messzebb nyúlik az ügy. Időben is, térben is. Visszakívánja azt a percet, amikor még csak azt vizsgálták, lőtá-

volon kívül vagy belül lovagolt-e Mansud. A rendőrségi irodájuk hátsó ablakából a tajga csíkját látni. Keletre is, nyugatra is a horizontba vész. És a csík mögött az erdőóceán. Persze vannak benne települések, de azokat sorba járni olyan, mintha Nyárligetről a Baltikumba, onnan Normandiába, onnan meg az Alpokba akarna eljutni járhatatlan utakon.

– És mi lenne, ha megfordítanánk a kutatás irányát. Felülről kezdenénk. Hiszen, hogy is indult ez a nyomozás? Ink számára is gyanús lett Kosincev, mert kiszökött a lágerből. Valóban gyanús. Hogy lehet az E-32-esből rögtön kiszökni? És mit kezdhet egy ember a rengeteg közepén? Hogy nem pusztul el? *Egyedül*. Ha ennek a körülményeit megvizsgálánk...

Bajár a fejét rázza:

– Nem vagy velem tisztában, mit beszélsz. (*halkabban*) A lágerfelügyelet és a lágerirányítás az NKVD-hez tartozik.

– Átadnánk nekik az eddigi nyomozás eredményeit és leírnánk egy levélben, hogyan segíthetnénk egymás munkáját. Aztán átvinnénk nekik azt a levelet. Hisz itt vannak a szomszédban.

– *Átvinnénk?* Ki? Ki vinné át?

– Én nem vihetem át, hivatalosan csak egy lágernyik vagyok.

– Rám se számíts! Volt egy fiatal rendőrtiszt az osztályunkon, frissen jött ki az akadémiáról. Fél napig dolgoztunk együtt. Mert délbekérették abba a *bizonyos* épületbe. Azóta sem láttam. Amikor Inket bekérte Grecki komendánt⁴ az itteni lágerbe, mely a lágerek legenyhébbike!, hogy nézze már meg, miféle detektív vénával megáldott lágernyikra bukkant, nos, akkor... Ink, hogy mentél be Greckihez?

– Nem volt éppen jókedvem, az igaz. Ki szeret lágerba járni? De túlzásba esel az NKVD-t illetően. Én jó néhány emberét ismerem. Együtt járok velük ideológiai felkészítésre és sok városi rendezvényen is egyszerre képviselteti magát a rendőrség meg az NKVD, mi ugyanannak a kéznek vagyunk az ujjai.

– Akkor te, esetleg azt a levelet... – kezdené Szindbád.

– Dehogyan viszem! Majd ők szólnak, ha akarnak tőlünk valamit!

– Nem ismerem eléggé az itteni viszonyokat – mondja tagoltan a detektív –, de az nem lehet, hogy már javában dolgoznak az ügyön, s ha mi nem jelentkezünk náluk, azt szabotázsnak fogják tartani? Vagy legalábbis gyengeségnek. És gyenge nyomozókra mi szüksége van az államnak? (*halkabban*) Gyenge nyomozót, *engem*, miért engednek ki a lágeréből?

– A parancsnokunk Grisin főhadnagy. Ha ő újra munkába áll, majd dönt.

– És ha még hetekig nem tér magához a kómából? Ha soha többet nem tér magához?

Szindbádnak lágernyikként visszatérő rémálma volt, hogy kiszökök a lágerből, civil ruhát szerez, bemegy egy étterembe, ahol végre megtömheti hasát. Aztán fizet és távozna. De a bejárati ajtó zárva. Mert az étterem is valójában egy lágerbarakk. És Szindbád csak rázza, rázza a vasrácsos ajtót. ■ ■ ■

4 Lägerparancsnok.

■ Csabai László (1969): Nyíregyházán élő író, nyelvtanár. Legutóbbi kötete: *Szindbád, a detektív* (Magvető, 2010).